

MİHAİL YEVGRAFOViÇ SALTİKOV ŞÇEDRİN (1826-1889)

Rus edebiyatında toplumcu yerginin başlıca yazarlarından. Büyük çiftlik sahibi soylu bir ailenin çocuğu olan Şçedrin 1838'de yüksek dereceli memurların yetiştirildiği Çar Lisesine gönderildi. Burada devrimcilerle ilişki kurdu. Okulu bitirdikten sonra memur olarak çalışırken aynı zamanda gazetelere yazılar yazdı. Bu yazılarından biri nedeniyle Vyatka'ya sürüldü. 1855'te Petersburg'a dönen Şçedrin, sürgün yıllarına ilişkin izlenimlerini bir kitapta topladı. 1858'den itibaren çeşitli illerde vali yardımcılığı yaptı. 1862'de memurluktan istifa ederek Nikolay Nekrassov ile birlikte de çalıştığı çeşitli dergilerde yayın yönetmenliği yaptı. Yaşamının son beş yılının büyük bölümünü otobiyografik romanlarını yazarak geçirdi. Taşradan Çizgiler, Bir Kentin Tarihi, Poşehon'da Eski Zamanlar, Büyükler İçin Masallar gibi eserler vermiş olan Saltikov-Şçedrin'in en önemli yapıtı yayımı 1880'de tamamlanan Golovlev Ailesi'dir.

MAZLUM BEYHAN

Ankara'da doğan Mazlum Beyhan, 1973'te Ankara Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Rus ve sovyet edebiyatından çok sayıda önemli eseri Türkçeye kazandırdı. Türkçedeki en önemli Rus edebiyatı çevirmenlerinden olan ve halen serbest çevirmenlik yapan Mazlum Beyhan çevirdiği eserler ile Dostoyevski, Tolstoy, Ehrenburg, Gogol, Gorki, Çernişevski, Herzen, Belinski, Radi Fiş, ve Şçedrin'den birçok başyapıtın Türkiyeli okuyucu ile buluşmasını sağladı.

Saltıkov Şçedrin'in 1875-1880 yılları arasında yazdığı ünlü romanı, **ГОСПОДА ГОЛОВЛЕВЫ** (Gospoda Golovlevy), Rusça aslından Golovlev Ailesi adıyla Mazlum Beyhan tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

KOR KİTAP - 18

GOLOVLEV AİLESİ - SALTIKOV ŞÇEDRİN

ÇEVİREN • MAZLUM BEYHAN

KAPAK ve İÇ İLLÜSTRASYONLAR • SERGEY ALEKSANDROVİÇ ALİMOV

KAPAK ve İÇ TASARIM • DEVRİM KOÇLAN

ISBN 978-605-82163-9-6

Birinci Basım Ekim 2017

© Ginko Kitap Ltd. Şti. 2017

BASKI: Ezgi Matbaacılık Tekstil Pors. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.

Sanayi Cd. Altay Sk. No. 14 Yenibosna / İstanbul • Sertifika No. 12142

T: 0212 452 23 02 • www.ezimatbaa.net

Ginko Kitap: Osmanağa Mah. Ali Suavi Sk. No: 10 D. 3 Kadıköy / İstanbul

T: 0216 449 20 99 • **F:** 0216 449 21 00

www.korkitap.com • info@korkitap.com

Sertifika No: 35054

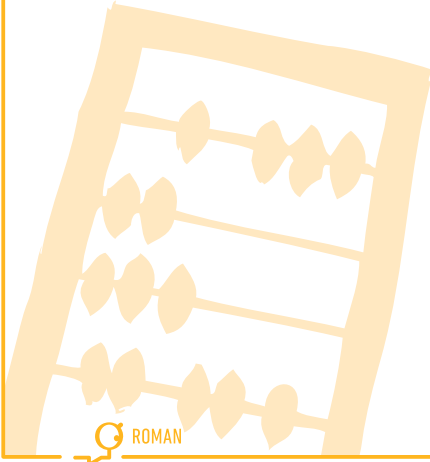
Kor Kitap, Ginko Kitap Ltd. Şti. markasıdır.

KOZ
KİTAP

SALTIKOV ŞÇEDRİN

GOLOVLEV AİLESİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: MAZLUM BEYHAN

 ROMAN

GOLOVLEV AİLESİ ÜZERİNE

Saltıkov Şçedrin 1826 yılında soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Rusya’da köleliğin hüküm sürdüğü bir çağda, kölelere sahip bir ailenin içinde yetişti. On yaşında eğitim için Moskova’ya gönderildi. Burada en seçkin ailelerin çocuklarının okudukları okullarda eğitim gördü. Liseyi bitirince devlet hizmetine girdi. Uzun yıllar üst görevlerde devlet memurluğu yaptı. 1862 yılında memurluktan ayrılıp *Sovremennik* (Çağdaş) dergisini yöneten Nekrasov’un başyardımcılığına geçti. İlk romanı *Çelişkiler*’i yirmi bir yaşındayken yayınladı. Bundan sonra hiç ara vermeden kırk yıl boyunca hikâye, roman, masal, makale, gazete yazarlığı gibi yazıcılığın her türünde yapıtlar verdi. Hemen bütün yapıtlarında dönemin toplumuna, büyük toprak sahiplerine, bir an önce zenginleşmek isteyen ağgözlü, hayâsız yeni burjuvaziye, işçinin köylünün sefaleti pahasına servet yapanlara şiddetle saldırarak burjuva liberalizminin, “ılımlılık ve dürüstlük” kisvesi altında kapitalist rejimi savunmaktan ve eski adaletsizlikleri radikal bir lafebeliği altında gizlemekten başka bir şey yapmadığını sergiledi.

* * *

Tam bir “güçsüz insanlar koleksiyonu” olan Golovlev Ailesi’nde akrabalık ilişkilerinin bile tümüyle çözülmüş oluşunu toprak egemeni sınıfın ahlaksal ve tarihsel yok oluşunun kaçınılmazlığının bir kanıtı olarak gören Şçedrin, bu asalak sınıfın çöküşünü geniş topraklara sahip sömürge bir ailenin serüveniyle dile getirir.

Yarattığı toplumsal tipler ve romanın bütününe egemen olan hava yönünden Gogol’ün *Ölü Canlar*’ına büyük benzerlik gösterir Golovlev Ailesi. Bu bakımdan da halkı egemen sınıf karşısında eğitim yönünden “Ölü Canlar Okulu”nun bir devamı niteliğindedir. Başka

bir deyişle Gogol'ün kahramanlarını bir sonraki tarihsel ve toplumsal aşamada gösterir Şçedrin.

* * *

Romanın ana kişisi olan Porfiri Vladimiroviç Golovlev, dünya edebiyatının tanıdığı en utanmaz, en ikiyüzlü tiplerden biridir ve neredeyse Gogol'ün bütün *Ölü Canlar* tiplerinin özelliklerini üzerinde toplamıştır: Plyuşkin'in inanılmaz cimriliği, Sobakeviç'in yırtıcılığı, Koroboçka'nın kirli çıkılığı, Manilov'un bıkkınlık veren yavan gevezeliği, Nozdrev'in pervasız yalancılığı, hatta Çiçikov'un "yüksek yaratıcılığı"... İyuduşka'da bunların hepsi vardır. Pek çok yönden Gogol kahramanlarının küçük bir toplamıdır o, gülmece yönünden onların yasal mirasçısıdır, ama yine de özgün özellikleriyle "ölü canlar" arasından sıyrılıp çıkan görülmemiş bir ikiyüzlü, namussuz, alçak, yalancı, kıyıcı, geveze ve şarlatandır. Kurbanı olarak seçtiği kişiye karşı gösterdiği derin sevecenlik, saygı, tatlı dillilik ardında gizlidir acımasızlığı. Gevezeliklerinde öylesine sezilmez bir sinsilik, kahpelik vardır ki kurbanı çaresizlik içinde incek darbeyi beklemekten başka bir şey yapamaz. Aynı zamanda çevresinde herkesin benimseyip saygı gösterdiği gerçeklerden büyük bir ustalıklarla yararlanır ve ne yaparsa "akrabaca", "Allah'ın izniyle" ve "yasalara göre" yapar.

Aslında her bakımdan, hatta olumsuz özellikleri yönünden bile bir hiçtir, ama yine de bu "hiç" çevresindeki herkesi korku içinde tutar, herkesi yener, ölüme sürükler. Böylece de korkutan, ezen, yok eden bir anlam kazanır hiçlik. Bunun nedeni İyuduşka'nın "hiçlik"inin feodal ahlaka, yasalara ve dine yaslanmasıdır.

İyuduşka'nın din, yasalar, yalan, ikiyüzlülük gibi savunma mekanizmalarını verirken yazar tüm burjuva-soylular toplumunun toplumsal, siyasal ve ahlaki ikiyüzlülüğünü sergiler.

Aslında romanda sık sık bir "düşünür-yazarı"nın; insanın ve toplumun yazgısı, çevre ve kişilik etkilenmeleri, toplumsal-ruhbilim ve ahlak gibi konularda felsefi yorumlarına rastlarız.

* * *

Toplumsal kötülükleri kavrama yönünden de, bunları yok etme yönünden de Şçedrin bir "ahlakçı" değildir. Toplumsal kötülüklerin

tek tek kişilerin kötü olmalarından değil, düzenin kötü olmasından kaynaklandığını, ahlaki çürümenin bir neden değil, sonuç olduğunu çok iyi bilir. Bununla birlikte onun pek çok yapıtında “utanma embriyonu”na etki edebileceği düşüncesinden hareketle, egemenlerin vicdanlarına başvurduğu görülür. Nitekim “*Golovlevler*”in son bölümünde de İyuduşka’nın vicdanı “uyanır”. Ancak İyuduşka’ya ölüm acıları çektirmekten başka hiçbir yararı olmaz bu uyanışın. Vicdan uyanışına ve ahlaki sorumluluklarının bilincine ancak ölüm öncesinde ulaşan Porfiri Vladimiroviç’in trajik sonuyla yazar yaşayanlara bir “ders” vermek ister. Ama bu konuda hayallere kapılıp, sömürgeci düzelmeleriyle toplumun düzelebileceğini ileri süren küçük burjuva ütopyacılığına düşmez.

Toplumların yazgısında “moral faktör” diye çok önemli bir etkenin bulunduğunu yadsımayan Şçedrin “düzeltme”nin ancak köklü toplumsalpolitik dönüşümlerle gerçekleşebileceğine inanır. Onu Tolstoy, Dostoyevski gibi çağdaşı büyük ahlakçı yazarlardan ayıran en önemli özellik budur. Öte yandan Şçedrin’in soyluluk kurumuna bakışı da çağdaşı yazarlardan farklıdır, örneğin Tolstoy, Turgenyev gibi yazarlar “destek” ve “avuntu”yu soylu ailelerde ararlarken, Şçedrin için soyluluk “ölmekte olan” bir kurumdur. “Aile bağıllığı” denen şeyse yalnızca güdük bir “hayal”... (Oysa *Karamazov Kardeşler*’in yazarı nasıl da canla başla dayanışma halindedir bu “hayal”le!). Şçedrin’e göre “...*(artık) çağdaş insanın romanının çözümü ulaşacağı yer sokaktır, genel yerlerdir, her yerdir... ama ev değildir.*”

* * *

Golovlev Ailesi’ni Şçedrin başlangıçta roman olarak düşünmemişti. *İyi Niyetli Söylevler* başlığı altında bir dergide yayınlamakta olduğu yazı dizisi içinde *Aile Meclisi*’ni okuyan geniş bir okur kitlesinden aynı konuyu sürdürmesi için pek çok mektup aldı. Yazarın başladığı diziyi “roman” haline getirmesinde çok etkisi olan bu mektuplardan biri de Turgenyev’indi. 1975 Kasım’ında Şçedrin’e yazdığı mektupta Turgenyev, “... ister istemez, *Saltıkov bu yazı dizisini neden romanlaştırmıyor? diye soruyor insan*” diyordu. Yazı dizisi sürdükçe özellikle de İyuduşka’dan çok etkilenen Gonçarov’şa 30 Aralık 1876 tarihli mek-

tubunda Şçedrin'e, "Hayır! İyuduşka ne karnına bir bıçak saplayabilir, ne de alınına bir kurşun sıkabilir!" diyor ve ona başkahramanının trajik sonuyla ilgili çeşitli önerilerde bulunuyordu.

* * *

Şçedrin araştırmacılarının, yazarın dostlarının ve çağdaşlarının belirttiklerine göre *Golovlev Ailesi*'ne Saltıkov kendi ailesinden pek çok ayrıntı almıştır, örneğin Arina Petrovna Golovleva, yazarın annesi Olga Mihaylovna Saltıkova'dır. Turgenvey de bu kanıdadır ve bu düşüncesini yazara da bir mektupla iletmiştir. "Sümsük *Styopka*" yazarın kardeşi Nikolay Yevgrafoviç'tir. İyuduşka ise pek çok yönden yine yazarın kardeşlerinden Dimitri Yevgrafoviç'e benzemektedir. Şçedrin'in de annesine yazdığı bir mektupta kardeşi için, "... bir eliyle haç çıkarırken, öteki eliyle rezillikler yapmaya, ikiyüzlülükler etmeye ne zaman son verecek bu adam?" dediği bilinmektedir.

* * *

Yapılan sayımlara göre Lenin, Rus edebiyatından 920 kez alıntı yapmıştır. Bunlar içinde Şçedrin başta gelmektedir (320 kez). 1902 yılına değin İyuduşka, Lenin'in elinde toprak sahiplerinin, çar memurlarının özellikleriyle donanmıştı. İlk Rus devriminin bozguna uğramasından sonra, toprak sahipleri ve bürokratlar yüzlerindeki maskeyi attılar: Baskı, sömürü, zulüm doruğuna ulaştı. Böylece "basit" İyuduşka olmaktan çıktılar, önce *kade İyuduşka*, *liberal İyuduşka*, ardından da *İyuduşka-Trotski*, *İyuduşka-Kautski* oldular. Lenin de, *Profesör İyuduşka Golovlev*, *En Yeni Kapitalist Biçimlenişin İyuduşka Golovlev*'i, *Sözleri 'Ölümsüz' İyuduşka Golovlev'in sözlerine iki su damlası gibi benzeyen İyuduşka Golovlev* gibi daha başka İyuduşkalar da vardır. Lenin'e göre sömürü toplumu var oldukça ikiyüzlü, geveze, hain İyuduşkalar da hep var olacaktır; belki biçim değiştireceklerdir ama varlıklarını sürdüreceklerdir. Onların böylesine "evladiyelik" olmalarını, ölümsüz olmalarını, sömürge sınıfların egemenliği sürdükçe "eşyanın doğası" gereği gören Lenin, *ölümsüz İyuduşka*'yı sahte halk dostlarının örneği haline getirmiş, bundan toprak sahibi, çarın memuru, liberal kapitalist, döneke menşevik karışımını çıkarmıştır.

Bu bakımdan da Şçedrin'in Ekim Devrimi'ne kadar yaşayıp da halk düşmanlarını geçirdikleri bu değişiklik açısından da değerlendiremeyişine ve *Golovlev Ailesi*'ne yeni bölümler ekleyemeyişine pek yandırmıştır. Gerçekten de "ikiyüzlü İyuduşka"nın "akrabalık adına", "yasalar adına", "tanrı buyruğu adına" gibi toz toprak içindeki ilkeleri, kendisinden sonra gelen "burjuva ikiyüzlüler" tarafından, "uygarlığın devrimci barbarlardan kurtarılması adına", "milli birlik ve beraberlik adına", "vatan millet adına" gibi çağdaş biçimlere sokulmuş, ancak bunların sömürgeci çıkarlarını gizleme biçimindeki ideolojik işlevleri değişmemiştir.

***

Şçedrin'in en popüler olmuş yapıtı "adamakıllı büyümüş çocuklar" için yazdığı *Büyüklerle Masallar*'dır. Ancak gerek bu yapıtında, gerekse yine en önemli yapıtlarından biri olarak kabul edilen *Bir Kentin Tarihi*'nde, "grotesk", "fantastik" öğelere geniş yer verilmiş bir satir egemendir. Şçedrin'in hiciv yazarı olarak ün kazanmasının nedeni de bu yapıtlarıdır. *Golovlev Ailesi*'nde ise yazar, gülmeceyi ana öğe olarak kullanmadan da yazabileceğini kanıtlamıştır. *Golovlevler*'i yazarın öteki yapıtlarından ayıran ve ona seçkin bir yer veren en önemli özellik budur.

***

Hertsen, "*Siyasal özgürlüklerinden yoksun bir toplumun çılgınlıklarını duyabileceği tek kürsü edebiyat kürsüsüdür.*" diyordu. Çar sansürünün her gün biraz daha yükselen engellerini demokratik inançlardan ödün vermeden aşabilmek için yergi sanatının bütün olanaklarını kullanan, bunları zorlayan ve bu alanda olağanüstü başarılar gösteren Şçedrin, sahip çıktığı edebiyat kürsüsünden özgürlük, çeşitlik, insanın yüceliği uğruna toplumsal kötülöklere karşı amansız bir savaş vermış ve gerek kendi döneminde, gerekse daha sonra toplumsal düşünce ve özgürlük hareketlerine büyük katkılarda bulunmuştur.

Mazlum Beyhan

AİLE MECLİSİ

Uzak yurtluklardan birinin kâhyası olan Anton Vasilyev, yurtluklarına bağlı olup da izinle Moskova'da yaşayan köylülerden vergi toplamak için çıktığı geziyle ilgili bütün açıklamaları yapmış, hanımı Arina Petrovna Golovleva da kendisine uşak odasına çekilebileceğini bildirmişti; ama işte Anton Vasilyev boş bulunup sanki söyleyeceği başka şeyler de var ama çekiniyormuş gibi gizemli bir tavırla olduğu yerde şöyle bir kıpırdanmıştı.

Yakın adamlarının değil vücut kıvıltılarını, en içrek düşüncelerini bile okuyan Arina Petrovna hemen telaşlandı, gözlerini kâhyanın gözlerine dikti:

— Söyleyeceğin başka şeyler de var galiba?

Anton Vasilyev yan çizecek oldu:

— Hepsi bu kadar efendim!

— Yalan söyleme! Başka şeyler de var... Gözlerinden belli!

Anton Vasilyev bildiği şeyi söylemeye hâlâ cesaret edemiyor, olduğu yerde ayak değiştirip duruyordu.

Arina Petrovna bu kez sertçe bağırdı:

— Anlat dedim sana ne biliyorsan! Anlat! Kuyruk sallayıp durma orada! Fırdöndü herif!

Arina Petrovna ev işlerinde ve çiftliğin yönetiminde çalışan adamlarına birer ad takmaktan hoşlanırdı. Anton Vasilyev'e "fırdöndü" demesinin nedeniyse onun bir kez olsun kendisine karşı döneklik etmesinden değil, diline zayıf olmasındandı. Kâhyanın yönettiği yurtluğun ortasında oldukça büyük bir ticaret merkezi sayılabilecek bir

köy vardı; köyde de sıra sıra meyhaneler. Kâhya Anton Vasilyev bu meyhanelerde oturup bir bardak çay içmeyi pek sever, bu arada da bol bol hanımının gücüyle övünürdü. İşte bu övünmeler sırasında nasıl olduğunu kendisi de anlamadan birtakım yalanlar kıvırırdı. Böylece de başından bela hiç eksik olmayan Arina Petrovna'nın hazırladığı savaş hileleri, bu güvendiği adamın gevezelikleri yüzünden daha uygulanamadan açığa çıkmış olurdu.

Sonunda Anton Vasilyev:

— Evet, gerçekten de... bir şey daha var... diye mırıldandı.

Arina Petrovna iyice heyecanlanmıştı:

— Ne? Ne var?

Arina Petrovna'nın tek özelliği hükmetmeye alışkın olması değildi, aynı zamanda yüksek düzeyde sanatsal yaratıcılığı olan çok geniş bir hayal gücü vardı: Bir anda bütün olabilirlikleri ve olmazlıkları içeren öyle bir tablo canlandırır ve kafasında ve bunu öylesine benimsedi ki yüzü sarardı, koltuğundan fırladı.

Kâhya arada bir duraklayarak:

— Stepan Vladimiriç Moskova'daki evi satmışlar... dedi.

— Ee?

— Satmışlar işte.

— Nasıl? Niçin? Gevelemesene lafı ağzında!

— Herhalde... borçları yüzünden. Hayırlı bir iş için ev satıldığı nerede görülmüş!

— İcra yoluyla öyleyse? Mahkeme kanalıyla..?

— Herhalde... Dediklerine göre açık artırmayla sekiz bin rubleye satılmış.

Arina Petrovna olanca ağırlığıyla koltuğuna çökerek gözlerini pencereye dikti. Görünüşe bakılırsa bu haber ilk anda onun bilincini altüst etmiş gibiydi. Stepan Vladimiriç'in birini öldürdüğünü, Golovlev mujiklerinin ayaklandıklarını ve artık efendileri için ça-

lışmayacaklarını ya da toprak köleliği yasaının kaldırıldığını söyle-
seler, belki böylesine sarsılmayacaktı. Dudakları kımıldıyor, uzakla-
ra çakılıp kalmış gözleri bir şey görmüyordu. Öylesine görmüyordu
ki, evdeki kızlardan Dünyaşka'nın önlüğüyle bir şeyler gizleyerek
pencerenin altından sıvışmak isterken hanımının pencereye takıl-
mış gözlerini görek hemen olduğu yerde dönüp geri gittiğini bile
fark edememişti (Başka zaman olsa böyle bir davranış ne uzun soruş-
turmalara neden olurdu!).

Sonunda kendini topladı ve:

— Amma eğlenceli! dedi.

Bundan sonra birkaç dakika daha ağır bir sessizlik oldu.

— Şimdi sen, icranın evi sekiz bin rubleye sattığını söylüyorsun,
öyle mi?

— Evet efendim.

— Kutsal aile yadigârını öyle mi! Alacağın olsun senin alçak!

Arina Petrovna aldığı bu haber üzerine hemen bir şeyler düşünme-
si gerektiğini hissediyor ama kafasının içi birbiriyle çelişen bir yığın
düşünceyle karmakarışık olduğu için aklına hiçbir şey gelmiyordu.
Bir yandan, “İcra satmış!” diye düşünüyordu. “Koca evi bir dakikada
satacak değiller ya! Karar alınacak, değer saptaması yapılacak, çağrılar
yapılacak...? İki yıl önce tek bir kapık verir gibi kendi ellerimle on iki
bin ruble saymadım mı ben bu eve! Haberim olsaydı kendim alırdım
açık artırmadan sekiz bine!” Bir yandan da şöyle düşünüyordu: “İcra
satmış! Sekiz bine! Aile yadigârını... Bu kutsal aile yadigârını sekiz
bin rubleye okutmuş! Alçak herif!”

Sonunda evin kesinlikle satılmış olduğuna ve ucuz fiyatla onu ye-
niden edinebilme umudunun tümünden yitip gittiğine karar vererek:

— Kimden duydu? diye sordu.

— İvan Mihaylov'dan, meyhaneci...

— Önceden niye uyarmamış beni?

— Korkusundan herhalde.

— Korkusundan ha. Korkmayı gösteririm ben ona! Hemen Moskova'dan çağır kendisini, gelir gelmez de doğruca şubeye! Asker olacak! “Korkusundan” mış!

Toprak köleliği kalkmak üzereydi gerçi, ama hâlâ yürürlükteydi. Anton Vasilyev bunca zamandır hanımından kendine özgü ne emirler duymuştu; ama bu kezki emir öylesine beklenmedikti ki... Elinde olmadan hanımının kendisine “fırdöndü” dediğini hatırladı. Meyhane-ci İvan Mihaylov durumu sağlam bir mujikti, başına böyle bir belanın gelebileceğini imkânı yok düşünemezdi. Üstelik kendisinin candan dostu ve sağdıcıydı, ama işte birdenbire onun yüzünden, “fırdöndü” Anton'un dilini tutamayışı yüzünden asker olacaktı!

— İvan Mihayliç'i bağışlasanız... diyecek oldu kâhya.

Ama Arina Petrovna:

— Defol zalim herif! diye öyle bir bağırdı ki, İvan Mihaylov'u korumayı sonsuzcasına unuttu kâhya.

Öykünün bundan sonrasını anlatmadan önce, okurlardan Arina Petrovna Golovleva ve onun ailesel durumunu daha yakından tanımalarını rica edeceğim.

* * *

Arina Petrovna altmış yaşlarında ama hâlâ dinç bir kadındı; her dediğinin yerine getirilmesine alışmıştı; sertti, herkes kendisinden korkardı; engin Golovlev yurtluğunu kimsenin denetimi olmaksızın tek başına yönetirdi; hesaplıydı, cimri bile denebilirdi kendisine; komşularıyla görüşmezdi; yerel yöneticilere karşıysa gönlü yüce, eli açıktı; çocuklarından, her davranışlarında “Acaba annemiz buna ne der?” diye düşünecekleri bir uysallık isterdi. Yani başına buyruk, çelik iradeli, dediğim dedikçi bir kadındı. Bundan Golovlev ailesi içinde tek bir kişinin bile kendisine kafa tutmayışının da epey payı vardı. Kocası akli kafasından bir karış havalarda, sarhoşun tekiydi (Arina Petrovna kendisi için “ne dulum, ne evliyim” demeyi pek severdi). Çocuklarının kimi Petersburg'da memurdu, kimi de babalarının yolundan gittikleri ve böylece “iğrenç” birtakım niteliklere sahip oldukları için evin hiçbir işine karıştırılmazdı. Bu koşullar altında da